

KISGRAFIKA

Megjelenik egy évben négyszer
a Nemzeti Kulturális Alap
támogatásával

'97/3
36. évfolyam

Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre” Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület.
(1027 Budapest, Frankel Leó út 12.)

Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Király Zoltán, dr. Soós Imre.
Felelős kiadó: dr. Vida Klára ügyvezető titkár

Frank-Ivo Van Damme rézkarca, C3

TARTALOM

A kisgrafika ünnepe Balatonlellén (Soós Imre)

Olasz kisgrafikai szemle (Ürmös Péter)

17. Nemzetközi modern exlibris kiállítás, Malbrok, 1998

A szegedi képzőművészet nagyasszonya: Kopasz Márta (Arató A.–Tandi Lajos)
MŰHELY – SZEMLE – HÍREK – KÖNYVESPOLC

A KISGRAFIKA ÜNNEPE BALATONLELLÉN

Rendkívüli eseményre gyűltek egybe június 15-én az egyre szépülő Balatonlelle polgárai és a meghívott vendégek. A Kapoli Múzeum galériájában ekkor nyílt meg *Frank-Ivo Van Damme* és *David Bekker* grafikusművészek kiállítása.

A kiállítóhelyiség id. Kapoli Antal Kossuth-díjas, a népművészet mesterének nevét viseli. Somogy megye egykori pásztorművészenek mesés szép faragványait a múzeum egyik helyiségében tekinthetik meg a látogatók. Nem kevésbé fontos látnivaló itt *Ligeti Miklós* (1871–1944) szobrászművész hagyatéka. A budapesti Városligetben látható Anonymus szobor egykori alkotójának szobrai, vázlatai, személyes emléktárgyait őrzik itt kegyelettel. A kiállítások céljára átalakított, tornácos, öreg parasztház padlásterében kapott helyet a galéria, ahol már eddig is több jelentős tárlatot rendeztek.

Napsütéses időben, délelőtt 11-kor a múzeum virágos kertjében került sor a két vendégművész kiállításának megnyitására. A megjelenteket a múzeum vezetője, *Ligeti Gábor* (a neves szobrász unokája) köszöntötte. A jelképes szalagátvágás tisztét *Szilcs László* polgármester vállalta magára. A város első embere ez alkalommal örömet fejezte ki, hogy a két neves alkotó művei újabb színekkel gazdagítják városa egyre tartalmasabbá váló kulturális életét. *Vén Zoltán* grafikusművész a két kiállítót bemutató beszédében először az ex libris történetének főbb állomásait idézte fel. A továbbiakban így folytatta:

„Mi köze ennek a két, európai mércével is rangos művésznek egymáshoz? Azon túl, hogy – mint műveik elárulják – mindketten a női nem nagy csodálói, biztosan Önöknek is feltűnt a meghívón, hogy nem

flamand és orosz művész találkozik itt, hanem két nagykövet, városának nagykövete, két lokálpatrióta. Mindketten büszkéik városukra, ahol élnek, a lehető legtávolabb egymástól, Európa északnyugati és délkeleti részén.

Antwerpen a németalföldi polgári forradalom, Alba herceg és a spanyol önkény ellen fellázadt polgárság szülőhelye, sőt *Frank-Ivo Van Damme* nevében DAMME kisváros egyik központja. *Antwerpen* tehát az európai polgárság bölcsője, művészeti centrum.

Odessza a régi Szovjetunió harmadik, gazdaságilag legfontosabb városa. Teljesen európai város. Első polgármesterét Nagy Katalin hívta be, Richelieu-nak hívták (dédunoka). *Odessza* az orosz polgárság egyik bölcsője (nagy ország, itt több is van). A szocializmus idején is különutas, magas kultúrájú művészeti centrum.

Tehát két, „bölcsőben” született polgár, öntudatos „citoyen” és ragyogó művész találkozik itt, Balatonlellén. A két, felfogásában közelálló művész munkáiban az életöröm találkozott, északi a délivel, keleti a nyugatival. Mindketten humanisták. Reneszánsz élettigenlésük üdítően hat a manapság nálunk dívó sava-nyú, depressziós középeurópai hangulatunkra, amit a lassan változó ex-lex szituáció érlel.

David Bekker színes világában a festői látásmód érvényesül, rézkarcain is. (Aki nem ismeri a rézkarc fogalmát, röviden: Saválló anyaggal bevont rézlemezzre túvel rajzolt és maratott kép, amit vizes papírra nyomtatnak.) Lemezeit színezi, olaszos, reneszánsz, mediterrán ízlésvilága komponálási módjában követi, de nem utánozza az olasz mestereket. Kiemeli a központi figurát és gyakran a háttérben mozaikszerűen rész-

Frank-Ivo Van Damme fametszete, X2

David Bekker Rézkarca, C3

letezi a cselekményt. Puhán rajzol a tûvel, színvilága meleg. A betûket mellékesen kezeli – mint festõ – inkább szükséges rosszként viseli el. Habitusából adódóan színei túlfûtöttek, van benne valami erotikus, budoár-jelleg.

Frank-Ivo Van Damme kristálytisza mûvészete pontos németalföldi attitűd. Tudása teljes skáláját bemutatja. Az alakjai mindent kifejeznek, kiválóan sűrít, összpontosít. Kapoli Antal büszkén láthatna itt egy kiváló fafaragót, aki fametszetein a klasszikus stílust mûveli. Figyeljék meg egy vonal mozgását: megvastagodik, majd elvékonyodik. Gondoljanak arra, hogy ezt fából kell kifaragni, vésõvel. A klasszikus metszõstílusnál a vonal követi az izmok, tónusok vonalát, árnyékos, sötét helyeken megvastagszik, így kapunk plasztikus képet.

Rézmetaszeteirõl csak kalaplevéve beszélhetek, hiszen ma Magyarországon csak régi bélyegeken vagy bankjegyeken találkozhatunk rézmetszettel. Jól rajzol betût, amit a legnehezebb rajzolni, metszeni. Nota bene: fordítva, tükörírással! Gyakran a szöveg metszése annyi idõt jelent, mint az alaké. Betûit, ha szükséges, kompozíciós elemmé lépteti elõ. Vértbeli alkalmazott-grafikus mûvész.

Mindketten komoly kultúrtörténeti jártasságról tesznek tanúbizonyságot, hiszen témájukat alaposan kö-

rüljárnák. Mûveikben érvényesül a szimbolista szándék. Valamit hadd mondjak azoknak, akik ezt az ábrázolásmódot konzervatívnak, nem eléggé modernnek találják. Gustav Mahler szavai: „Érdekesnek lenni könnyû, szépnak lenni nehéz.”

– A nagy tetszéssel fogadott beszéd után a közönség felsétált a galériába, ahol Bekker színes rézkarc-exlibriseinek rangos sorozatát láthatta. Van Damme ezúttal az alkalmazott technikák változatosságával lepte meg a nézõket. Nagyméretû fametszetei mellett ugyanis néhány linómetszetû mappájának lapjait is bemutatta. Litográfiáinak egy további sorozata mellett ex libriseibõl is ízelítõt adott.

A jelenlevõk nagy sajnálatára a kiállító ukrán mûvész, David Bekker betegség miatt nem vehetett részt a megnyitón. Jelen volt viszont Frank-Ivo Van Damme és Jong asszony, a mûvész felesége. A belga grafikus-mûvészetet olyan neves alkotójuk képviselte még itt, mint Anton Vermeulen és ismét Magyarországon üdvözölhettük a Belgiumban élõ magyar grafikust, Horváth Herminát is. A derûs, baráti hangulatban lefoly nemzetközi találkozó sikeréhez nagyban hozzájárult a múzeumvezetõ házaspár szíves vendéglátása és a helybeli Pócz pincészet borainak ízletes választéka is.

Soós Imre

OLASZ KISGRAFIKAI SZEMLE

Az A. I. E. (Associazione Italiana Ex libris) tavalyi aktivitását igen szemléletesen mutatják új formában megjelenõ értesítõi. Maga az elsõ szám érdekes interjúval kezdõdik, amely *Bibliofil összetartozás* címmel jelent meg. Michele Rapisarda fejt ki nézeteit az ex librisek és a könyvek kapcsolatát illetõen; kiemelve a gyûjtési, a megrendelési és a kritikai szempontokat. A cikket a nevére készült Wolf, Uboldi, Gamba, Tramontin és Kalasnyikov egy-egy könyvjeggyel illusztrálta a riporter, B. Cadoni.

A következõ hosszú írásban Egisto Bragaglia száll vitába Luc Van den Brieléne a belga *Graphia* újságban megjelentetett véleményével, miszerint csak élõ személy vagy mûködõ könyvtár számára készíthetõ ex libris. Ellenpéldaként említi többek között a XVIII. századi olasz heraldikai könyvjegyeket. Ezután vizsgálja az „in memoriam” lapok szerepét, majd a turisztikai célzatú könyvjegytervezést. Végül kifejtje véleményét az ex libris, mint a kisgrafikán belüli szuverén mûvészi kifejezés mód, létjogosultságának kérdésében.

A pártoló tagok ebben a számban Franco Rognoni eredeti rézkarcát találták, mellékletként. Ez tulajdonképpen az 1943-ban készített és késõbb híressé vált *A csirkefogó virága* címû kisgrafika újrafogalmazása és korlátozott számú levonata 1995-bõl.

A második számban L. Gullo méltatja a Dolomitokban élt és dolgozott Franz Joseph Lenhart osztrák-olasz alkotómûvész munkásságát, aki 1898-ban született, a firenzei akadémián diplomázott, és a Dolomi-

tok szõke festõje-ként lett ismert. Két ex librise és egy plakátjának reprodukciója illusztrálja a cikket. A mûvész 94 éves korában hunyt el Meranóban.

Ex libris és a bélyegek címmel Vito Salierno írt vizszoatekintõ értekezést a kisgrafika eme két különleges mûfajáról. Az egyes bélyegek mellett közölte a hasonlóan megrajzolt vagy metszett könyvjegyet is – ezeket mintegy párhuzamba állítva. Az illusztrált példák G. Cellini (1921), A. De Carolis (1920), B. Disertori, D. Cambellotti (1921), G. Cisari (1949) T. Marangoni (1961) alkotásai.

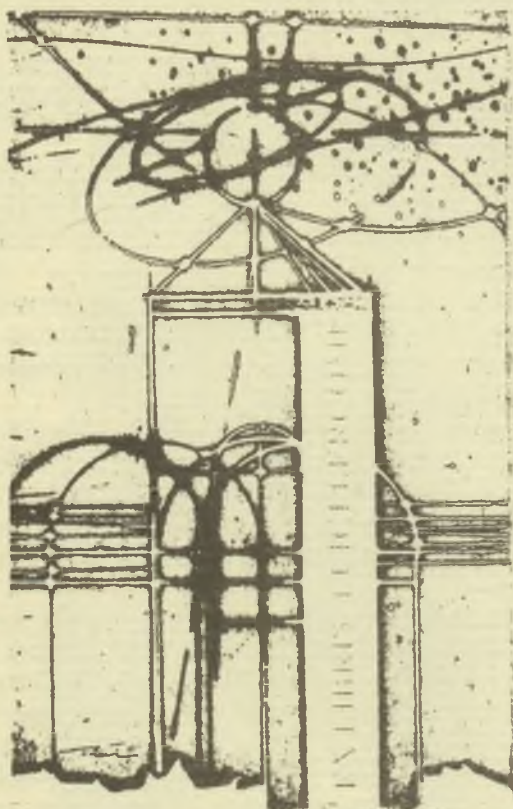
A chrudimi találkozóra az egyesület a megnövelt oldalszámú harmadik számát küldte ki. Ez részben meghagyta a hagyományos szerkesztési elveket, de négy olasz mûvészt nagyobb terjedelmû írásban mutatott be, közölve az ex libriseiket tartalmazó opuszlistákat is.

A legfiatalabb generációt az 1967-es születésû Agostino Arrivabene képviselte, õt G. F. Grechi írásából ismerhettük meg. Motívum- és formakincse a századforduló szimbolizmusát idézi. A tökéletes rajzi és technikai megoldások azonban nem feledtetik, hogy az elõképek hatása alól egyelőre nem tud szabadulni. A fiatal mûvész 1990-ben diplomázott a Brera Akadémián, ahol elõször a rézmetaszt tanulta. Az utóbbi két évben viszont kizárólag rézkarcokat készített.

Enzo Pellai tollából rajzolódik ki Walter Valentini mûvészi portréja, akit a Radice és Galli által képviselt absztrakt mûvészcsoporthoz sorolt. Az 1928-ban született

Agostino Arrivabene maratásos
rézkarca, C2, C5, C6

Walter Valentini metszete

művész életében meghatározóak voltak az urbinói iskolaévek, amikor a tanulmányok szigorúan a metszőtechnikákra koncentráltak. Szemléletét és gondolkodás-

Paola Ginepri rézmetszete

Ettore Antonini rézmetszete

módját döntően alakította az a szellemi műhely, amely a második világháború idején olasz művészekből, irodalmárokból és gondolkodókból állt össze, milánói központtal. 1964 óta kiállító művész, utolsó kiállítása Párizsban 1995 és 96 fordulóján volt. Dombornyomással kombinált mélynyomású lapjain önálló kompozíciós elemként jelenik meg a fekete és a metál szín.

Paola Ginepri 1960-ban született Genovában, és ott is végezte tanulmányait. 1983-ban diplomázott az ottani akadémián. Őt nemcsak a táj szépsége ihlette meg (Guelfihez és Marangonihoz hasonlóan), hanem a nagy elődök szellemisége is. A ligur motívumok egyfajta lírai megfogalmazásban jelennek meg nála, ami

a saját egyéniségéből adódik. 1994 óta vesz részt ex libris tárlatokon. (A cikk szerzője Nicola Ottria).

Ettore Antonini szintén az utóbbi évek felfedezettje: az előzőekhez viszonyítva ő használja a legszélesebb technikai skálát. Fa- és linómetszetű lapjai után az utóbbi években leginkább akvatintázott rézkarcai készültek. Lapjainak értékelésében R. Palmirani nagy teret szentel a választott témák meseszerű megjelenítésének, nemcsak az olasz illusztrátor-hagyományokra, hanem az angol szellemi vonatkozásokra is utalva.

Az újság az olasz művészek bemutatása után nagy terjedelmű beszámolót közöl Ivan Panenka szerzőségével a cseh és a szlovák ex libris történetéről és jelenlegi helyzetéről, ami nem véletlenül került a chrudimi ajándékszámba.

Az utolsó számban Cristiano Beccaletto írt beszámolót és értékelést a XXVI. FISAE Kongresszusról, majd bemutatta az erre az alkalomra készült cseh és olasz grafikai mappákat.

Végezetül Enzo Pellai írt figyelemre méltó cikket a tavalyi utolsó számban a *Cserélés dicsérete* címmel. A közvetlen ex libris csere szokásait vizsgálja a régebbi kongresszusok fényében, illetve összevetve más gyűjtési területekkel. Ezek összefüggéseit még részletesebben taglalja a jól és rosszul sikerült ex librisek, az eladásra szánt ex librisek, valamint a műkereskedelmi gyakorlat függvényében.

Ürmös Péter

17. NEMZETKÖZI MODERN EXLIBRIS KIÁLLÍTÁS

Malbork (Lengyelország) 1998

A Malborki Kastélymúzeum igazgatója és kiállítási biztosa arról értesítette egyesületünket, hogy a múzeum középkori termeiben 1998. június–szeptember hónapokban újból megrendezik a modern exlibrisek kiállítását. A kiállításra csak olyan eredeti, grafikai lemezről nyomott, szignált ex librisek küldhetők be, melyek az 1995–97. években készültek. Az a művész, aki most először vesz részt a kiállításon, 1995 előtti alkotását is beküldheti.

Beküldési határidő: 1997. november 29.

Cím: Muzeum Zamkowe Malbork
ul. Staroscinska 1
82-200 MALBORK (Polska)

A rendezőség szívesen veszi, ha a pályázók lehetőleg nagy számban küldenek be lapokat alkotásaik közül, hogy így teljes képet kaphassanak az alkotó munkásságáról. A katalógus elkészítéséhez a beküldött lapokról jegyzék összeállítását kérik, melyen a mű címe, technikája, készítési időpontja szerepel.

A beérkezett műveket zsűri fogja elbírálni. A legjobb gyűjtemények díjazásban részesülnek. Az I. díj: 1000 DM, a II. díj: 500 DM. További díjat ítélnék oda a Kastélymúzeum részére készült legjobb ex librisért, valamint a legjobb sorozatért. Minden résztvevő megkapja a kiállítás katalógusát. A kiállításra alkalmasnak talált alkotások a Kastélymúzeum tulajdonába kerülnek. A többi alkotást, kívánságra, az alkotónak visszaküldik

MŰVÉSZEK ÉS GYŰJTŐK NEMZETKÖZI TALÁLKOZÓJA, MALBORK, 1998

1998. június 5–7. napjain, a 17. Nemzetközi Exlibris Kiállítás megnyitásával egyidejűleg Malborkban megrendezik a művészek és gyűjtők találkozóját is. A kiállítás 1998. június 5. napján, délelőtt 10 órakor nyílik. Ezt követően a múzeum a gyűjtők számára csere lehetőségét fogja biztosítani. A találkozó idejében több kiállítás is várja a vendégeket, ezeken régi ex libriseket, szuperexlibriseket és régi nyomtatokat mutatnak

be. Minden költséget a résztvevőknek maguknak kell fedezni. A városi szállodákban a szobaárak 35 DM-től 115 DM-ig terjednek. Ezek igénybevételére vonatkozó szándékot 1997. december 30-ig kell a múzeum vezetésével közölni (cím az előző pályázatban). Az árak 1998-ra emelkedhetnek! A rendezőség 1998. áprilisában küldi ki a hivatalos jelentkezési lapokat.

A SZEGEDI KÉPZŐMŰVÉSZET NAGYASSZONYA

Szeged napján, május 21-ikén kitüntetésekkel ismerik el a legkiemelkedőbb helyi polgároknak ítélt személyiségek munkásságát, tevékenységét. Nagy örömmel olvastuk a hírt: *Kopasz Márta* grafikusművész, körünk régi tagja ezen a napon vehette át a díszpolgári kinevezését tanúsító oklevelet.

A szegedi képzőművészet nagyasszonya. A város új díszpolgára: Kopasz Márta címmel a *Szeged* című folyóirat májusi számában terjedelmes méltatás jelent meg a kisgrafikáiról is jól ismert művésznőről. A cikk szerzője, *Tandi Lajos* részletesen szól Kopasz Márta exlibris-művészetéről is. Érdemes az ezzel összefüggő sorait idéznünk:

„Utóda és a stafétában váltótársa is Buday Györgynek, kortársa és barátja Bordás Ferencnek – annak az immáron „szegedi iskolának” tagja, melynek fő célja a metszőművészet megújítása, a fekete-fehér műfaj újragondolása és megreformálása úgy, hogy egyszerre tartalmazza az európai szellemiség általános érvényű üzeneteit és lokális értékek fölmutatását. Nem elsősorban motívumgyűjtés és ábrázolás volt a – lehet, hogy soha kristálytisztán meg nem fogalmazott – program lényege, hanem az örökül kapott tartás korszerűsítése, a huszadik századi grafikai törekvések lényegének adaptálása, a grafika szegedi tájszólásának kiteljesítése... Ez a szegediség adja lapjainak lelkét, ettől senki mással össze nem téveszthető, senkivel nem

kompatibilis. Öntörvényű, megismételhetetlen művészet a Kopasz Mártáé – az egyetemes kultúrtörténet és a szegedi szellemiség szép szintézise...

Kopasz Márta nem csupán a hazai grafikusművészet kitörölhetetlen értéke, de jelentős nemzetközi elismerések birtokosa is. Gyakorta lebecsülik a kisgrafikát, a tenyérbe-könyvbe bűvő ex libris műfaját. Pedig – akár csak az érmek – a teljességre törekednek. Utalnak a tulajdonos személyiségére, érdeklődési irányaira, ugyanakkor magukon viselik az alkotó szellemi pecsétjeit, a metszőkultúra színvonalát, motívumainak sűrítményeit, a betűformálás eredetiségét, a szintetizáló képesség biztonságát, univerzális demokratizmusát, ahogyan az egyik méltató írta, a *vizuális eszperantó nyelv* minden értékét. Ebben a grafikai eszperantó nyelvnek a kidolgozásában is jelentős szerepe van Kopasz Mártának, akinek tenyérynai nyomatait a világ számos pontján, sokezer kötetben dokumentálják: él Szegeden egy kiváló grafikus, egy nagyszerű művész, aki életművébe metszette ezt a várost, történetét, mítoszait, épületeit, személyiségeit, szellemiségét. Ezzel évszázadokra a jövőbe küldte Szeged palackpostáját.”

A díszpolgári címhez ismételtén gratulálunk, s további sikereket kívánunk Kopasz Mártának a kisgrafikagyűjtők tábora nevében is.

A. A.

Kopasz Márta linometszetei, X3

MŰHELY

Olvasóink közül néhányan talán még emlékeznek arra a szépséges magyar népdalra, mely a Belényesi állomásról szól és Balla Péter gyűjtéséből került be a köztudatba. (Belényes: Bihar megyei község a Fekete Körös partján, jelenleg Románia területén. Egy lexikonunk szerint 1752-ben épült szép katolikus templomának főoltárát Hebenstreit pesti szobrász faragta. Egyik oltárképe európai hírnű művész, Kracker alkotása!) A határon túlról, ebből a helységből érkezett a közelmúltban küldemény az egyesület címére: egy ott élő alkotó, *Miklós János* küldte el három rézkarcát. Nem most kezdett el grafikával foglalkozni, ugyanis a lapok opusz-száma 229-től 231-ig terjed. Dürer emlékére készített egyik lapját bemutatjuk, egyben alkotója címét is közöljük abban a reményben, hogy gyűjtőink közül néhányan kedvet kapnak vele a levélbeli kapcsolat felvételére, őt saját részükre ex libris készítésére felkérni.

Cím: Miklós János, 3600 Beius-Bihor, Str. Pendurilor No. 45. (Románia)

Miklós János rézkarca, C3

GONDOLATOK VARGA NÁNDOR LAJOS EMLÉKTÁBLÁJÁNAK AVATÁSÁRA

Előző számunkban számoltunk be az Andrássy úti lakóház falán elhelyezett Varga emléktábla felavatásáról. A mester egyik tanítványának, *Jánossy György* építésznek az ünnepségen elhangzott megemlékezése helyhiány miatt nem kerülhetett közlésre. Gondolatait ezúttal bocsátjuk olvasóink elé.

Varga Nándor Lajos kisugárzó egyénisége nemcsak a saját műfajában hagyott utódokat. A többi társművészetek is sokat köszönhetnek neki. Én építésként tőle tanultam meg a legnehezebbet, ami a leglassabban érik az emberben: a szem érzékenységet. Tudta, hogy minden haladás alapja a tudás. Ezt oktatta, amikor leült és korrigált, s rövid, aforisztikus mondatokkal világított meg dolgokat – nem volt bőbeszédű. Tudta azt is, hogy a tudás az alapja a kreativitásnak, mert az ember a hozott anyagot rakja másképpen össze. Tehát alapot teremtett, hogy alkotókká lehessünk. De a legnehezebbet hallatlan esztétikai érzékével, a szem érzékenységgel Ő tanította meg nekem. Az építésznek tulajdonképpen nem a saját műfajában kell megtanulnia a formálást, mert ez kissé nyers műfaj. Sokkal érzékenyebb és gazdagabb formakincsű a festészet és a szobrászat. Az építészet formakincsét redukálja – noha végtelen gazdagságú az absztrakció – a gravitáció és a szerkezetekkel való követhetőség. Tehát áttételesen a gazdagítást a társművészetektől kapjuk.

Minden művészet a mesterségtől keletkezett, innen eredeztethető. Ő nem szégyellte, hogy tudója a mesterségnek, olyan volt, mint egy középkori alkotó. A műhelyei is, mind az Akadémián, mind a saját lakásában úgy hatottak rám, mintha a XVI. századba tértem volna vissza. A mesterség „nem szégyene” más alkotóknál is meg-

mutkozik. Sztravinszkij mesterembernek, a zene mesteremberének tartotta magát és az egyik legnagyobb művésze volt műfajának. Ez a mesterségbeli tudás, ez az alapozás a mai időkben nagyon-nagyon fontos, híjával vagyunk. Kevés az, ha az ötleteket kiokádjuk. Így ellenőrizhetetlenné válik a teljesítmény.

A gondolatgazdagság teszi a művet emberivé és értékké. A „kis helyre sokat” elve. Ő nagyon tudta, hogyan kell fölrakni, milyen arányban kell föltenni a grafika eszközeit, a fehéret, szürkét, feketét. Tudta, mi a monumentalitás, amely a kicsitől egészen a nagyig egységes formát alkot, amely fokozatosságával hozza közel a művet. A mű a megértéssel együtt teljes. A karcolótű hegyén mindig a gondolat remegett. Döbbenetesen szép, ha a különböző maratási fázisokat látjuk, mely egyenértékű Rembrandt Százforintos lapjának a megmaradt közbeni állomásaival. Minden fázisnál a vonalak gondolati telítettsége – soha egy fölösleges vonal – a dolgok teljes értékét adja meg nála.

A mostani értékzavaros, váltó korban jó visszatekintnünk egy maradandó értékre. A ma teljesítményét is a múlt méri, hiszen hordozzuk magunkban emberré válásunk, gondolkodásunk történetét egészen a kezdetektől máig.

Varga Nándor Lajos nemcsak alkotó, de nagy tanár is volt. Egyenértékűnek tartotta az alkotást a folyamat fenntartásával. Ebben a tanítványok hallatlan mennyiségét hagyta ránk. Ezzel grafikai, építészeti iskolát nyitott. A művészet folyamatos és elpusztíthatatlan. Az válik művészetté, amire az emberi agy képes, de csak akkor, ha folyamatosan gyakoroljuk, ha történetté válik. Ennek a történetnek nagyszerű alkotója volt Varga Nándor Lajos.

Jánossy György

ÚJABB EX HERBARIO LAPOK

Ürmös Péter linómetszete, X3

A kisgrafika barátai által jól ismert két kertészeti szakember, *Pesti László* és *Tarjányi Ferenc* gyűjteménye a közelmúltban további *Ex herbario* lapokkal gyarapodott, amelyeken a főváros valamelyik nevezetes parkjának, természetvédelmi területének egy-egy jellemző növénye látható. A sorozat évekkel ezelőtt *Fery Antal*, majd *König Róbert* fametszeteivel indult. A most forgalomba került négy linómetszet *Ürmös Péter* műterméből került ki. Az elgondoláshoz és a kivitelezéshez egyaránt gratulálunk. Együttal a Vadaskert sombokrait idéző lapot be is mutatjuk.

PEREI ZOLTÁN FAMETSZETEINEK ÚJABB KIÁLLÍTÁSÁRÓL

Perei Zoltán fametszeteit tekinthették meg az érdeklődők május-júniusban a Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény kiállítótermében. A kiállításon mintegy negyven képgrafikát és számos kisgrafikát (ex libriseket, alkalmi lapokat, válogatott metszeteket a *Fejek* című sorozatból, stb.) mutattak be a rendezők, akiknek meglehetősen nehéz dolguk volt akkor, amikor a hatvani Ady Endre Városi Könyvtárban őrzött rendkívül gazdag hagyatékából kiválogatták a műveket. Mindenesetre a tárlatátogatók egyaránt szembesülhettek Perei Zoltán természeti élményeket idéző metszeteivel, a hazai kastélyokat ábrázoló vagy a jeles történelmi személyiségeket felelevenítő sorozatainak jónéhány jellegzetes darabjával. Perei azon kevés hazai grafikusművész közé tartozik, aki kizárólag a fametszet műfajában dolgozott. A fametszet legősibb – Dürerig, Holbeinig visszatekintő – technikáját, a lapdúcmetasztet (a hosszirányba vágott fa megmunkálását) művelte, ami különösen nehéz és igen nagy gyakorlatot kívánó feladat. A saját maga által fűrészelt, csiszolt dúcok mások számára feleslegesnek tűnő, kisebb maradványait sem volt szíve kidobni, hanem az adott lehetőségekhez képest felhasználta azokat. E dúcok kis mérete óhatatlanul is arra kényszerítette, hogy aforizmatikus tömörségű grafikákat alkosson...

Ha kisebb képein olykor valóban a legegyszerűbb megoldásokra is törekszik, kisgrafikáin jól megfigyelhetjük, hogy ezek a meg-

oldások hogyan építkeznek tovább. A fekete-fehér vonalak, foltok legkülönbözőbb alkalmazási lehetőségeit nála láthatjuk: művészetében nem tűri a sablonokat, nincs két egyforma metszete, ám éppen egyéni stílusjegyeinek köszönhetően grafikái aláírás nélkül is azonosíthatók. Ehhez járul hozzá sajátos, groteszk hangvétele, amely azonban mindig az ábrázolt tájjal, emberi figurával való bensőséges együtvé tartozásra utal. Képein talán ezért is jelennek meg számunkra is olyannyira ismert gesztusok, élmények a felismerés, az azonosítás, a múltba-jelenbe tűnődés készítő erejével.

Perei Zoltán művészetének maradandóságát s időszíveségét talán az is jelzi, hogy a május 23-ikán rendezett megnyitó ünnepségen igen nagyszámú érdeklődő jelent meg. A jó hangulatú megnyitón, amelyen Majoros Pál önkormányzati képviselő, majd Bese Ferenc polgármester köszöntötte a vendégeket, az is elhangzott, hogy a múzeumban további kiállítások megrendezését tervezik. Erre utal az is, hogy a tárlatról megjelent tájékoztató, amely röviden bemutatja Perei Zoltán életművét, *A Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény kiállításai* sorozatcímmel jelent meg. Reméljük, hogy a régi-új kiállítóhelyiségben hasonlóan színvonalas tárlatokat tekinthetnek majd meg a grafika barátai.

Dr. Arató Antal

Perei Zoltán fametszetei, X1, X2

SZEMLÉ

Az ÚJ DUNÁNTÚLI NAPLÓ 1997. június 14-i számában B. R. szignóval, „A világ féltényerén” címmel meleg hangú cikk jelent meg a 87 esztendőes *Szentesi Flórián*ról. A nemcsak hazánkban, hanem külföldön is megbecsült gyűjtőről elmondja a cikkíró, hogy 1937 óta érdeklődik az ex libris iránt és gyűjteménye 500 alkotótól mintegy 50 000 darabot tesz ki. Az ő gyűjteménye az egyik legnagyobb az országban. A cikk a műfaj szakértőjének nevezi őt, aki annakidején alapítótagja volt a pécsi KBK-nak. Az olvasó megismerheti az írásból „Flórián bácsi” kedvenc művészeit és értesülhet

Moskál Tibor fanetszete, X2

szinte napjainkig tartó fáradhatatlan aktivitásáról, mely legutóbb a „Szőlő és bor” téma exlibris-kiállításokon való bemutatásában is megnyilvánult. A Fery Antal egy fametszetével illusztrált cikket nagy örömmel olvastuk és kedves Gyűjtőársunknak e sajtóbeli elismeréshez szeretettel gratulálunk!

A L'EX LIBRIS ITALIANO 1997/1. száma tartalmaz cikkben emlékezik meg a Pozsonyban nemrég elhunyt Albin Brunovszky (1935–1997) szlovák művészről.

A VERLAINE-PÁLYÁZAT KATALÓGUSA

Hivatalos lapjuk 199. számának mellékleteként adta ki az AFCEL, a francia ex libris-egyesület a korábban meghirdetett Verlaine-pályázat kiállítási katalógusát. A kiadvány előszavából megtudtuk, hogy a száz évvel ezelőtt elhunyt nagy francia költő emlékére kiírt ex libris-pályázat nagy érdeklődést keltett. 39 országból 345 alkotó küldte be pályaművét. Ezek közül 594 alkotás felelt meg a pályázati feltételeknek. A beérkezett alkotásoknak közel 1/3 részét, 250 lapot a zsűri kihagyott a további bírálatból, mert nem feleltek meg a követelményeknek. (Tanulságul felsorolunk néhány kifogást: a lapon nem volt megnevezve a tulajdonos, nem élő személy neve szerepelt, hiányoztak az „ex libris” szavak, vagy ezek megfelelői, meg nem engedett technikával készült a lap, stb.).

A legnagyobb számú alkotással természetesen a hazai művészek szerepeltek. A franciák után Ukrajna, majd a Cseh Köztársaság következett a résztvevők létszámát tekintve. A nyolctagú zsűri az első helyet és Metz város díját Joeri Borovitsky orosz művész

Az EXLIBRISWERELD 1997/2. száma „A nő és könyve” című cikkben 12 olyan ex librist mutat be, melyek a szebbik nem képviselőit könyvolvasás közben ábrázolják. Alkotóik között magyar grafikus nem szerepel. – Wim Zwiers 75 éves! Ez alkalommal köszönti művészeit a holland folyóirat.

A belga GRAPHIA 129. számában Jan Yperman folytatja a tematikus ex librisekről megkezdett sorozatát. Ezúttal a *topográfia* témakörébe sorolható lapokat veszi nagyítótűveg alá. Bevezetésül megemlíti, hogy írásában olyan ex libriseket ismertet, melyeken városok, falvak részben lát képszerű, részben azok egyetlen részletére kiterjedő ábrázolás található.

Közel 40 illusztráció az európai építészeti legcsodálatosabb remekait idézi fel ex libriseken Bamberg-től Firenzéig, Prágától Budapestig. Ez utóbbi *Vertel József*, a cikkben említett egyetlen magyar művész Halászbástyát ábrázoló rézkarcán látható. Az Alma Petz részére készült kisgrafikával kapcsolatban a szerző elmondja, hogy a magyar főváros igen gazdag ilyen pompás motívumokban és *Vertel József* alkotása az egyik legszebb lap, amit a magyar fővárosról valaha is készítettek.

Vertel József rézkarca, C3

nek ítélte oda. A városi könyvtár díját Takao Sano japán alkotó kapta. Az AFCEL által kitűzött harmadik díj nyertese Claire Henault francia művész. Rajtuk kívül a zsűri még öt művészt nevezett meg kiváló alkotása miatt, ezek: 2 francia, továbbá 1-1 olasz, orosz és ukrán. A „finalisták” közé további 13 alkotó került. Sajnos, közöttük sem szerepel magyar grafikus neve.

A 48 oldalas katalógus a zsűri által megfelelőnek talált valamennyi lap adatait tartalmazza, köztük 10 magyar művész nevét és munkáinak felsorolását is (Baranyai Ferenc, Damó István, Jáger István, Molnár István, Nagy László Lázár, Rákóczi Kiss Sára, Roussev Rossen (budapesti lakos), Szentessy László, Ürmös Péter, Xantus Géza). Örömmel állapítottuk meg, hogy Románia színeiben legalább ugyanennyi magyar művész vett részt a pályázaton, a jugoszláv csapatban pedig Andruskó Károly szerepelt. Az ízléses katalógus szerkesztését Jean-François Chassaing végezte, aki az egész pályázat lebonyolításában is bebizonyította szervezőképességét.

Jäger István acélmetszete., C1, C3, C7

A kiadvány a pályaművekből 70-nek a képét is tartalmazza. A magyar művészek közül Nagy László Lázár és Simó Margit 1-1 lapjának illusztrációja szerepel a katalógusban.

Sóds Imre

A szlovén exlibris-egyesület lapjának, az OBVESTILA-nak a 132. száma színes borítólappal először jelent meg. A kiadvány kibővített tartalommal ad visszapillantást az egyesület 30 éves történetére és tájékoztat a jubileum alkalmából rendezett megemlékezésekről.

A finn EXLIBRIS ABONENSIS 18. számában az észti származású Lembit Löhmus grafikusról olvashatunk, aki most töltötte be 50. életévét. A nálunk is jól ismert művész kisgrafikáinak száma meghaladja a 400-at. Egy másik cikk a finn nemesi családok szervezetének tevékenységét ismerteti. Az írásból megtudjuk, hogy az országban mintegy 6500 fő nemesi származású és a családok 100 ex librisrel rendelkeznek. A Kalevala jeleneteinek az ex librisen történő szerepeltetése hálás grafikai téma. Ilyen motívumú lapokat gyűjt egy finn férfi. A gyűjteményt ismertető írás felsorolja a lapok alkotóit.

HÍREK

A lipcsei neves gyűjtő, Horst Gebauer juttatta el hozzánk annak a kiállításnak a meghívóját, melyet az ottani, évenként megrendezett könyvvásár alkalmából 1997 március havában rendeztek, a Könyv Házában.

A tárlaton a három balti állam ex libris- és könyvművészetét mutatták be ez alkalommal. A kiállítókat száma igen tekintélyes: 14 észti, 20 lett és 18 litván alkotó képviselte itt hazáját. A leporelloszerű meghívón Gerd Fiedler írása mutat rá e nagyszámú részvétel okára: a politikai diktatúra idején az ex libris volt az egyedüli lehetőség a Baltikum művészei számára, hogy önkéntes – bár ellenőrzött – kapcsolatot teremthessenek a külföldi gyűjtőkkel.

Xantus Géza rézkarca, C3, C5

A Magyar Képzőművészeti Főiskola Képgrafikai Tanszékének és a Csepel Galériának a közös elhatározásából jó kezdeményezés született: sorozatban mutatják be a magyar grafikai kultúrának a tanszék archívumában őrzött legszebb értékeit. A sorozat harmadik állomásként márciusban a XX. századi, pontosabban a két háború közötti időszaknak a grafikai remekeiből König Róbert állított össze igen tanulságos válogatást.

A kiállítás március 6-án nyílt meg a Csepel Galériában, Rajzok a Magyar Képzőművészeti Főiskola Képgrafikai Tanszékének archívumából (1920–1944) címmel. E ritka összeállítás ismét lehetőséget nyújtott a látogatóknak ahhoz, hogy szemtől-szembe kerülhettek immár klasszikus mestereinknek csak az irodalomból vagy hírből ismert, a közönség számára hozzáférhetetlen, sőt teljesen ismeretlen remekműveikhez. A tárlat 19 magyar művész grafikai munkáit tárta a nyilvánosság elé, köztük olyan mestereket, mint Barcsay Jenő, Boross Miklós, Ferenczy Károly, Kmetty János, Réti István, Varga Nándor Lajos, stb. A kiállítást rendezte és a bevezetőjében a művek rangjáról, a mesterek jelentőségéről König Róbert grafikusművész, a Főiskola tanára tájékoztatta a látogatókat.

Szentendrén a Vincze papírmérítő műhelyben ismét magasszínvonalú művészi élményben lehetett része az egyre nagyobb számban megjelenő művészetkedvelő közönségnek. Március 26-án nyílt meg Muzsasz Akos grafikusművész József Attila adaptációk című kiállítása. A költő alkotásainak alapján a művész átélésből látványos és képpé formált ma is aktuális tanulságokat élénk táró festmények és grafikák tárlatát Szakolczay Lajos irodalomtörténész nyitotta meg.

Ugyanitt nyílt meg május 2-án Szalay Katalin grafikus *Kódex kiállítása*. A szép magyar betűírás, a könyv- és oklevéldíszítés, a műves iniciálé-festés mai mestere mutatta itt be kalligráfiai művészetét. A Vincze-műhely kézzel merített, nemes papírján rajzolt és festett naptárak, könyv-címlapok, meghívók, díszes oklevelek, a művészi betűkkel rajzolt szövegek a középkori magyar kódex-irodalom nagyszerű hagyományát elevenítik fel, igyekeznek hozzáférhetővé, napjaink élményévé tenni e nemes formákat, méltó módon a hajdani kódexmásoló szerzetesek munkáihoz. Ehhez mutatott példát Szalay Katalin, Ráskai Lea kódex-író apáca mai utódaként.

Xantus Géza grafikusművész *Hitért, hazáért, szabadságért* című kiállítására invitált április 13-án a Hadtörténeti Intézet és Múzeum meghívója. Ezen a honfoglalás 1100. évfordulója kapcsán született, maratásos rézkarc-technikájú művek mellett színes grafikai sorozatát mutatta be a művész. Örömet jelentettek a tárlaton szereplő alkotások között a több tagtársunk gyűjteményeiben is megtalálható, vagy nevükre készült ex librisek is. A kiállítást dr. Ladócsi Gáspár tábori püspök nyitotta meg.

Rékassy Csaba 60-ik születésnapján, Szent György napon, április 24-én déli 12 órára megemlékezésre invitálta családját és baráti körre a sajnos korán elhunyt grafikusművész személyének és művészetének tisztelőit, műértőit: síremlékének avatójára, a Farkasréti temetőben. A síremléket Szónyi Endre szobrászművész készítette, az avatóbeszédet Kó Pál szobrászművész mondta.

Másnap, április 25-én nyílt meg Rékassy Csaba életmű kiállítása az Iparművészeti Múzeumban, a II. emeleti kupolacsarnokban. A művész felesége, Ágotha Margit és leánya, Rékassy Eszter grafikusművészek kiváló rendezésében tárult elének újra ez az immár klasszikusává vált életmű, a rézmetszés, a rézkarc, a különféle sokszorosító eljárások és más képzőművészeti ágak ritka tehetségű művelőjének igen gazdag tárlata. A nagy számú megjelent érdeklődő, a pályatársak és a művészet barátai előtt Dr. Supka Magdolna méltatta Rékassy munkásságát, rámutatva e nagy alkotó mondanivalóinak hol mély, hol szarkasztikus vagy humoros eredetiségére, korszerűségére, valamint technikai tudásának briliáns magaslataira. A nemrég helyreállított reprezentatív kupolaterem, méltó módon, tág teret nyitott e csonkagságában is óriási életműnek, Csernus Katalin és Róth Ede gitárművészek zenei aláfestésével.

Az Érd Városi Művelődési Központ rendezte meg április 29-én Marcali Kiss Melitta festőművész tárlatát. Nem árulunk el titkot, ha megemlíjük, hogy ő Marcali Kiss József festő- és grafikusművésznek, a KBK régi, aktív alkotó-tagjának a leánya. A szemlélt az eredeti festői látásmóddal és rendkívül finom koloritással, az árnyalatok számtalan változatával megragadó festmények és akvarellek tárlatát a Magyar Földrajzi Múzeum igazgatója, dr. Kubassek János nyitotta meg, Holló József zeneszerző közreműködésével. A leporellszerű, színes illusztrációkkal készült tisztes meghívóról idézzük J. Kirdly István tanulmányának egy részletét a művész jellemzéseként: „Megállapíthatatlan ráébredések elszenvetődő vagyunk, és nincs mód nem beismerni önmagunkat – magunk és mások előtt. A hallgatók hallottak, még mielőtt meghalnának. A vallomástevőké az élet, lehet, nem csak itt, ezen a földön. Marcali Kiss Melitta vallomásos alkotó. Művei a csendes türelemből építkező szembesülés életművei.”

Szentendrén a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága (Ferenczy Múzeum) adott helyet a *Művésztelepi Galériában* május 2-án Gadl József

Gadl József grafikája

zsef festő- és grafikusművész új műveinek bemutatására. A kiállított festmények és grafikák arctalan, meggyötört, katarzisoktól deformált (vagy éppen formált) figurái, emberi alakjai a művész eddigi életművének nehéz kérdéseket boncolgató, súlyos idők jelenségeit megformáló korszaka után egy újabb alkotói periódusáról vallanak. A tárlatot Ladányi József művészettörténész elemző bevezetője nyitotta meg.

Veszprémben a Gizella-napok keretében megrendezett Veszprém-Bakony-Balaton Országos Képzőművészeti Kiállítás megnyitójára május 4-én került sor. A több művészeti kategóriában meghirdetett negyszabású tárlaton a Grafikai kategória I. díját Moskál Tibor grafikusművésznek ítélte a zsűri, Balatoni műemlékek linómet-szet-sorozata *Ósküli kerektemplom* című metszetéért. Ezen kívül hét különdíj is gazdára talált a különféle kategóriákban. Ezúton gratulálunk Moskál mesternek, a KBK egyik alapító tagjának a szép sikerhez, aki nagyon sok ex librist készített nem csupán a magyar grafikabarátoknak, hanem több tucatnyi neves külföldi ex libri-gyűjtőnek is.

Az olvasóink előtt sem ismeretlen, bolgár származású, de több évtizede Magyarországon élő festő- és grafikusművész, Roszen Ruszevo grafikai kiállítása nyílt meg május 9-én a Dózsa György út 106. sz. alatti Liget Szálloda különtermében. A sokoldalú, nagy rajztudású alkotó négyféle technikai eljárással: fekete tussal, színes tussal, vegyes technikával, valamint színes ceruzával és pasztellel készült grafikai művei gazdag színvilágukkal, a figurák és kompozíciók dinamizmusával vonzották a nagyszámú közönséget. A művész a görög, trák és a balkáni mitológia elemeiből, vagy gazdag művészi fantáziája eredeti világából meríti témáit. Az egyedi grafikák a helyszínen megvásárolhatók. A művész munkásságának ismertetésével a tárlatot Király Zoltán, lapunk szerkesztője nyitotta meg.

Rékassy Csaba rézkarca, C3

Ravasz Erzsébet linómetszete, X3

A KISGRAFIKA 1997/1. számának Hírek rovatában beszámoltunk Ravasz Erzsébet (1937–1991) grafikusművész emlékkiállításáról, amely a budai Várnegyedben, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal épületében került bemutatásra. A hír mellől sajnálatos módon kimaradt egyik szép, az élő magyar néphagyomány szellemében fogant ex librisének reprodukciója. Ennek közlésével emlékezünk meg mi is a tehetséges, jó nevű grafikusművész munkásságáról.

Két erdélyi művész kiállítása nyílt meg Székesfehérvárott az Öreghegyi Közösségi Házban május 16-ikán. A tárlat megnyitóján Ecsedi Mária grafikusművész méltatta a munkái által nálunk is jól ismert Heroi Katalin itt bemutatott képgrafikáit (aki 1990-től a szülővárosában, Sepsiszentgyörgyön indított Művészeti Liceum tanára), valamint Radulescu Alexandru ikonszerű, kisebb méretű képeit (aki Gyulafehérváron él, ahol rajzot oktat a zenei és képzőművészeti liceumban). Mindketten sok egyéni kiállításon szerepeltek már Európa-szerte és jeles díjakat nyertek nemzetközi versenyeken és kiállításokon. Eredetien egyéni, rézkarc technikájú ex libriseik nagy népszerűséget vívtak ki a gyűjtők körében.

Heroi Katalin és Radulescu Alexandru rézkarca, C3

A kisgrafikáiról is jól ismert *Marcali Kiss József* festményeiből rendeztek kiállítást Martonvásáron, Sütő Petre Rozália pincegalériájában. A *Martonvásári nyár, 1977* című rendezvénysorozat reprezentatív eseményeként szervezett tárlatot *Dobrovits Orsolya* művészettörténész nyitotta meg.

Furulyaszó

Marcali Kiss József: Furulyaszó

A Szent László Napok eseménysorozatában a kerület polgármestere nyitotta meg június 27-ikén a X. kerületben lakó képző- és iparművészek kiállítását. Mintegy félszáz alkotó él Kőbányán, közülük huszonhárman vettek részt műveikkel ezen a rangos, két-évenként sorra kerülő seregszemlén. A kiállítás főfalán láthatta a közönség *Kőhegyi Gyula* grafikusművész három tablóját, rajta régebbi és újabb kisgrafikáinak igényes gyűjteményét. Tagtársunk ez alkalommal egyedül képviselte az ex librist, ezért sikeres szerepléséhez elismeréssel gratulálunk.

Leányfalun, a Petőfi Művelődési Házban 1997. július 5-ikén nyílt meg *Kékesi László* (1919–1993) festő- és grafikusművész, bélyegtervező, vallásos témájú templomi képeiből készült emlékkiállítás, amelyen közreműködött Kecskés Karina fh., Pizág Dániel és a Felsőkrisztinavárosi Gitáros Együttes. *P. Fekete László András* OFM igazgató, aki a műveket bemutatta a megjelenteknek, a megnyitó után szabadtéri szentmisét tartott a Szent Anna templom előtti téren. A kiállítást aug. 5-ig látogathatták az érdeklődők.

Júliusban kiállítás nyílt Budapesten a Hadtörténeti Múzeumban *Tichy Gyula* (1879–1920) grafikáiból. A század első évtizedeiben tevékenykedett és Rozsnyón fiatalon elhunyt rajztanár munkásságá-

nak felidézésére azért vállalkozott az intézmény, mert a fizika, a csillagászat iránt érdeklődő alkotó grafikáin számos olyan fegyver és harci eljárás ötletét vetette fel, amelyek tökéletesített, korszerű változatát napjaink haditechnikája megvalósította.

Tichy a kisgrafika történetébe is beírta a nevét, ahogyan a KISGRAFIKA ÉRTESÍTŐ 1964. áprilisi számában *Varga Nándor Lajos* cikkében olvashatjuk. A KBK néhai elnöke nemcsak a magyar, hanem a külföldi szecesszió egyik legkiválóbb alakítójának nevezi, akinek műveiben mesteri egyensúlyt kap a tiszta, díszítő ízü vonal. A Tichy egyik ex librisét is bemutató írásból megtudjuk, hogy az ő nevéhez fűződik az első magyar szöveg nélküli könyv, az *Egy tusos ötveg meséi* című kiadvány. A Világosság nyomdában 1909-ben készült művészi kiadvány 34 tollrajzot tartalmaz.

Tichy Gyula tusrajza

Kőhegyi Gyula rézkarca, C3, C5

A Soroksári Helytörténeti Gyűjteményben július-augusztus hónapokban újabb jelentős kiállítást rendeztek *Üzenet Erdélyből – romániai magyar kisgrafikák* címmel. Amint a Fejér Megyei Könyvtár igazgatója, Dr. Arató Antal megnyitóbeszédében elmondotta, a kiállítás természetesen csak bepillantást enged azoknak a grafikusművészeknek a munkásságába, akik az elmúlt évtizedekben (esetleg régebben) kisgrafikát készítettek. Közéjük soroltuk az ismert polihisztor, Kós Károlyt is, mert meghatározó szerepe volt abban is, hogy ez a sajátos grafikai műfaj Erdélyben népszerűvé vált. És természetesen nem csak Erdélyben, hiszen az itt kiállított művészek többsége sikeresen szerepelt különféle nemzetközi és magyarországi ex libris pályázatokon is: Feszt László, Deák Ferenc, Imets László, Karancsi Sándor, Vincze László, Plugor Sándor, Hervai Katalin, stb. értékes díjakat is nyertek.

Vincze László linómetszete, X3

KÖNYVESPOLC

Ifj. KÉKESI LÁSZLÓ: *ÁLMOK, SZÍNEK, BÉLYEGEK*. 1–2. kötet. Pilisjászfalu, 1995. 123 p., 80 p. 30 cm. Soksz.

A két kötet méltó folytatása ifj. Kékesi Lászlónak az édesapjáról, Kékesi László festő- és grafikusművészről eddig megjelent (*Apám könyve; Apám ex librisei; Apámról írták, mondták*) műveinek. A szerző ezúttal a kisgrafikagyűjtők körében elsősorban ex libriseiről ismert művész világszerte megbecsült bélyegtervezői munkásságát veszi számba. Az olvasó azonban ne valamilyen hagyományos adatközlésre, tények, dokumentumok szisztematikus bemutatására gondoljon elsősorban. A mű, amelynek a műfaját nehéz lenne meghatározni – egy bizonyos: a szerző a monografikus feldolgozás igényességével közelíti meg a témáját – sokkal többre vállalkozik. Egyúttal bensőséges, ám tartózkodó vallomás az édesapáról, információk sokasága Kékesi László közvetlen munkatársairól, a kortárs bélyegművészekről (Füle Mihályról, Vertel Józsefről, Gál Ferencről

stb.). Olyannyira, hogy a *Magyar bélyegek katalógusa* és a *Magyar bélyegek monográfiája* számos leírását helyesbíti ifj. Kékesi László, aki egyébként az általa feldolgozott, bemutatott bélyegek témájáról, tárgyáról is széleskörű, a történelem, a művelődéstörténet, a műszaki és természettudományok stb. szinte minden területére kitekintő érdekes leírásokat ad. Ezzel, valamint azzal, hogy a bélyegeket az azokon ábrázolt motívumok szerint csoportosítva mutatja be, könyve rendkívül érdekessé válik. Az „Úrszekerekről” készült bélyegek kapcsán például egyaránt olvashatunk a szovjet-amerikai űrkutatási vetélkedés ellentmondásairól, valamint arról, hogy milyen téves ábrázolások születtek az űrrakétákról, űrhajókról azért, mert nehéz, olykor lehetetlen volt hozzájutni a szovjet gyártmányú szerkezetek leírásához. A sporttémájú, vagy portrékat ábrázoló (pl. az *Évfordulók – események*, *Történelmi arcképcsarnok* című sorozatokban megjelent) bélyegek kapcsán a megjelenített eseményekről, személyekről szintén részletes, ám egyúttal tárgyilagosan értékelő, vagy olykor már szinte vallomások ihletettséggel (pl. az aradi vértanúkról) leírásokat olvashatunk. Akár az állatokat, a természet szépségeit, a közlekedési eszközöket, valamint a különböző képi szimbólumokat, jelképeket bemutató alkotásokról. E szövegek és az egyes bélyegek megszületése körülményeinek, műhelytitkainak megismerése révén válik igazán teljessé az olvasó, s az illusztrációkat szemlélő előtt Kékesi László bélyegművészetének világa, az a világ, ami aligha választható el sajátos személyiségétől, magyarságától. Erről – többek között – ezt írja ifj. Kékesi László: „... így csak tisztalelkű, szerméren nagy műveltségű, egyértelműen gondolkodó és érző művészember tudja kifejezni önmagát. Igen, a tisztaság az, ami megragad benne, tisztaság a lelkében, tisztaság bélyegképeinek sokaságán...” Valójában ezt sugallja a terjedelmes tanulmány is, amely mindvégig élvezetes, olvasmányos kalauz azok számára is, akik most ismerkednek majd meg Kékesi László művészetével. Arról egyébként, hogy milyen színes és gazdag művelődéstörténeti anyag került feldolgozásra a műben, érdemes megemlíteni, hogy – mint a bevezetőben olvashatjuk – a két esztendőn át írtakhoz felhasználta forrásmunkáik közlése negyven oldalt igényelt volna. Ha most nem, de reméljük, amikor a sokszorosított kézirat hivatásos kiadó gondozásában is meg fog jelenni, akkor olvasható lesz ez a bibliográfia. Abban, hogy a mű előbb-utóbb könyv formátumban is kiadásra kerül (azaz elnyeri a megérdemelt publicitását) annál is inkább bizakodunk, mert az, jelenlegi állapotában, kiadásra tökéletesen előkészített (tördelt, tipografizált) kézirat, még a tervezett „fülszöveget” is elolvashatjuk benne. Őszinte szívvel gratulálunk a szerzőnek; ő már megtette a magáét, hogy méltó módon felmutathassuk Kékesi László munkásságának értékeit – itthon és külföldön egyaránt.

Arató Antal

Kékesi László linómetszete, X3

TÜSKÉS TIBOR: M. F. MESTER. (Írások Martyn Ferencről). Kaposvár, 1977. p. 144.

Martyn Ferenc (1899–1986) festőművész, századunk magyar művészetének jelentős alkotója élete második felét Pécsen töltötte, ahol ma – a Káptalan utcában – életművét múzeum őrzi. A művésznak a kisgrafikával való kapcsolata gyűjtőink körében jól ismert. Ugyanis amikor 1962. november 19. napján Pécsen a TIT klubjában a KBK helyi csoportja megalakult, ennek elnöki tisztét Martyn Ferenc festőművész vállalta.

Tüskés Tibor (1930) író, kritikus, irodalomtörténész 1958-ban ismerkedett meg a művésszel. A Mester haláláig tartó meghitt, baráti kapcsolatuk során Tüskés több tanulmányban ismertette Martyn életútját, festészetét, irodalmi alkotásokat kísérő rajzsorozatait. Ezeket a különböző folyóiratokban megjelent írásokat adta ki most egy kötetbe foglalva a Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság, jó szolgálatot téve ezzel a festő munkássága iránt megnyilvánuló érdeklődésnek. A kötet ugyanis közérthető, olvasmányos stílusban vezeti el az olvasót a Dunántúli művészeti életén keresztül a teljes magyar irodalom, művészet nagy kérdéseire. Miközben, a szerző szerényen a háttérben marad, megismerteti velünk Martyn teljes életművét, ars poetica-jának gondolati elemeit, sőt ifjúkori írásait is.

A kötet lebilincselően érdekes olvasmány. Ehhez nagyban hozzájárult az író szerkesztői munkája. Az utószó szerint ugyanis a különböző időben megjelent tanulmányokat a könyv logikája szerint, új kompozícióban rendezte el.

Befejezésül Martyn egy napjainkban igen időszerű gondolatát idézzük fel, ahogyan azt Tüskés Tibor a festő írásaiból könyvében számunkra kimentette: „A magyar művészet jövője attól függ, mennyiben kapcsolódik a latin szellemhez, Európához, melynek szövetségese és nem tanítványa legyen”.

Soós Imre

*

CLIFF PARFIT: GOLDEN AGE EXLIBRIS (A Szecesszió és Art Deco korának grafikái). Tokió, 1996. 120 p. Sok képpel, angol és japán szöveggel.

A japán ex libris-társaság 1996-ban a tokiói Maruzen Galériában nagyszabású kiállítást rendezett az 1885 és 1925 közötti időszak európai és amerikai könyvjegyterméséből. A tárlaton szerepelt mintegy 600 ex librist a neves angol szakíró, Cliff Parfit bocsátotta saját gyűjteményéből rendelkezésre. A fenti című kötet a kiállítás anyagából válogatott 167 alkotás leírását tartalmazza, valamennyi grafika színhű reprodukciójával.

A tokiói kiállítás célja az volt, hogy az ex libris „Aranykorát” bemutassa az európai művészet iránt igen érdeklődő japán közönségnek. Ez ugyanis egybeesett a címben jelzett stílusirányzatok virágzásának négy évtizedével. Az angol szerzőről még annyit kell elmondanunk, hogy tiszteletbeli tagja a Nippon Exlibris Társaságnak. Nevéhez a könyvjegyek történetére vonatkozó számos tanulmány fűződik és régóta gyűjtője a műve tárgyul választott korok kisgrafikáinak.

A kötet a címben említett „Aranykor” történetének ismertetésével kezdődik. A preraffaeliták újító munkássága és a japán művészetnek az európaiakra gyakorolt hatása nagyban hozzájárult az új stílus kibontakozásához, melyet a németek Jugendstil-nek, az osztrákok Szecesszió-nak, a franciák pedig Art Nouveau-nak neveztek el. (Ez utóbbinak későbbi stílusváltozata kapta az Art Deco nevet.)

A továbbiakban ex librisek következnek, a korszakra jellemző alábbi, témánkénti csoportosításban: akt, erotikus ex librisek, divat, építészet, az első világháború, halál, tájkép, állatok, címerek, jelképek, hangszerek, közlekedési eszközök, arcképek. A szerző mindegyik témakört magyarázattal vezet be, majd mondanivalóit 3–6 ex librisrel szemlélteti is.

A kötet egyharmad részét kitevő, témánkénti csoportosítás után fennmaradó nagyobbik részében az ex librisek országokénti bemutatását találjuk. Ebben angol, német, svájci, osztrák, cseh, amerikai művészek szerepelnek, meglehetősen vegyes tárlalásban. A ki-sebb jelentőségű alkotók ugyanis az ország neve alatti csoportban,

a nagyobb mesterek, mint pl. az osztrák Bayros, a német Karl Michel ettől függetlenül önállóan, 2-2 egymás melletti oldalon, így jól áttekinthető módon szerepelnek. Az Európai ex libris címet viselő csoportban szerepel a magyar Sassy Attila (Aiglon) itt bemutatott klisé-lapjával, egy-egy német és osztrák művész társaságában, holott ezek a nemzetek más helyen, a kötetben külön csoportot alkotnak. A kor legszebb lapjai vonulnak fel a néző előtt a kötet lapozgatása közben, így az említett rendszertelenséget a műélvezet fedlenti.

Aiglon lapján kívül még két magyar vonatkozása van e pompás kiállítási kiadványnak. A 93. sorszáma alatt H. J. monogramos, ismeretlen művész női aktos klisé-lapját mutatja be a szerző, megemlítve, hogy azon a 20-as évek stílusjegyei figyelhetők meg. (A kép alapján megállapítottuk, hogy a lap Haranghy Jenő alkotása és Pinterits Tibor részére készült. A Palásthy-alkotásjegyzék szerinti száma: Op. 89.)

A 115. szám alatti Bayros-heliogravűr dr. Fenyő Kornél nevét viseli. A kötet szerzője „modern rokokó” stílusának nevezi ezt az alkotást és dicséri összehasonlíthatatlanul magas színvonalú kivitelezését.

Az ex libris-irodalom egyik csúcsteljesítményének tekinthető kötet a japán ex libris-társaságtól szerezhető be. Ára: 6000 jen, melyhez még 770 jen postaköltség is járul. Ez az összeg több, mint 9000 Ft-nak felel meg, így nem valószínű, hogy a magyar gyűjtők elárasszák majd a postát Japánba címzett, erre vonatkozó megrendelésekkel.

Soós Imre

Sassy Attila kisgrafikája, P6

CENT ANYS D'EX-LIBRIS (Az exlibris száz éve)

Katalán kiállítási katalógus. Kiadta: Fundacio Caixa de Sabadell, 1997. 80 oldal.

Száz év exlibris művészetét kívánta felvillantani a címben jelzett alapítvány a Barcelona szomszédságában levő városban rendezett kiállításon. Az 1997 júniusában látható volt tárlat izléses kivitelű katalógusa az 1899-től 1996-ig terjedő időszakot kívánta felölelni. A kor stílusbeli változatosságát, az alkalmazott technikák sokféleségét közel száz európai művész alkotásai illusztrálták.

Francesc Orenes, a tárlat rendezője, előszavában az úgynevezett barcelónai szíglák (a kisgrafikai technikák betűjelzése) nemzetközi elfogadásának történetéről ír, egyúttal érintve a Kufstein-nal kezdődött nemzetközi találkozók jelentőségét. A katalógus-részben szereplő művészek az egész Európát képviselik. Legnagyobb számban, 20 alkotóval a házigazda katalánok szerepelnek. 11-en képviselik Csehszlovákiát, 10-en Németországot. Olaszországból és az egykori szovjet területről 7-7 művész szerepelt a kiállításon. Hat belga alkotó mellett 4-4 japán és svájci grafikus neve olvasható a kiadványban. A többi európai országból 1-től 3-ig terjedő művészlétszámmra hárult az a feladat, hogy a kiállítás alcímét („A modernizmustól napjainkig”) műveikkel illusztrálják.

A magyar művészeket Menyhárt József egy és Vén Zoltán két alkotása képviselte ez alkalommal katalán földön. Mindkettőjüktől 1-1 alkotás reprodukciója is megtalálható a gazdag, részben színes képanyagban. A gondos nyomdatechnikával készült, nagyalakú kötetnek még egy magyar vonatkozása van: Alfred Cossman osztrák művész 1913-ban készült C3 lapja Csuka Lajos magyar gyűjtő nevét viseli. Az itt is bemutatott lapon a szép nőábrázolás a műfaj kedvelőinek, a csuka-ábrázolás pedig még egy vérbeli horgásznak az elismerését is kiérdemelné.

Sóos Imre

Alfred Cossman (A) rézkarca, C3, 1913

RÉSUMÉ

Sur les bords de la « Mer Hongroise », dans le Musée Kapoli à Balatonlelle on a organisé en juin l'exposition commune de deux artistes illustres étrangers: Frank-Ivo Van Damme (Antwerpen) et David Bekker (Odessa). A l'occasion de l'inauguration le maire de la ville, László Szűcs salua les assistants de la localité et les hôtes étrangers. L'artiste renommé de la gravure hongroise, Zoltán Vén faisait dans son discours inaugural l'éloge des villes natales des deux artistes, en mentionnant les traits communs et différents de leurs créations. L'exposition – organisé par le directeur du Musée, Gábor Ligeti, a présenté une riche collection des oeuvres des hôtes-artistes.

Sous le titre « Revue de la petite gravure italienne » nous publions l'article de Péter Űrmös. Il analyse l'activité en 1996 de l'association d'ex libris en Italie, en examinant les numéros de leur bulletin.

Dans la revue SZEGED Lajos Tandi a publié un article sur Mme Márta Kopasz. La femme graveur illustre, professeur de l'école supérieure a fêté son 85ème anniversaire. Antal Arató écrit sur cet article, où l'auteur fait connaître l'activité de l'artiste, en la nommant « la grande dame des beaux-arts de Szeged ».

Après les rubriques Atelier, Revue de presse et Nouvelles nos collaborateurs font connaître 4 livres récemment parus.

Űrmös Péter linómetszete, X3

ISSN 02 096 161